

Explanation of Rural Environmental Governance Model in Iran: Problems, Routes and Consequences

Amin Hassanvand¹ | Mehrshad Toulabi Nejad²

1. Department of Political Science and Law, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.
2. Corresponding Author, Department of Human Geography and Preparation, Faculty of Land Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: Mehrshad_t65@yahoo.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 18 May 2023
Received in revised form:
30 Sep 2023
Accepted: 01 Oct 2023
Available online: 30 Dec
2023

Keywords:
Environmental
governance,
Collaborative governance,
Disadvantages,
Rural regions,
Iran.

For rural ecological biodiversity, environmental governance was raised. Although the law was also proposed by the Governors of the World General Assembly of the Environment, it has faced problems due to the development pattern above and several centuries in the country of rural environmental governance. The purpose of the present study is to investigate rural environmental governance in Iran and design its model. The present study has a practical purpose in terms of the method of doing so. The data collection tool has been structured. The statistical population has been government and rural managers and academic experts. 15 samples were selected using the purposeful sampling method and with theoretical saturation. The theory and method of Strauss and Corbin (1998) were used to analyze the information. The results showed that the reasons for the neglect of rural environmental governance in Iran due to the focus of environmental governance ideas on urban areas were the lack of awareness of sustainable development among local leaders and the lack of an environmental governance model in the country. These causes have been due to problems such as inadequate laws on rural environmental protection, government-centered environmental governance in rural areas, and lack of local management guarantees to protect the rural environment. Removing these problems depends on the determination of multiple paths such as establishing participatory governance in environmental protection, strengthening the sense of rural participation in environmental protection, balancing economic and environmental interests, and developing a rural environmental governance system by law. Be. Removing the above problems and applying the paths provided can protect the environment, solve environmental problems, environmental sustainability, and sustainable rural development. The originality and innovation of this study are due to the first-hand view of rural environmental governance and the provision of paths to overcome environmental instability in the country.

Cite this article: Hassanvand, A., Toulabi Nejad, M. (2024). Explanation of Rural Environmental Governance Model in Iran: Problems, Routes and Consequences. *Geography and Environmental Sustainability*, 13 (4), 35-53. DOI: 10.22126/GES.2023.9134.2661

© The Author(s).
DOI: 10.22126/GES.2023.9134.2661

Publisher: Razi University

تبیین مدل قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران: معضلات، مسیرها و پیامدها

امین حسنونند^۱ | مهرشاد طولابی نژاد^۲

۱. گروه علوم سیاسی و حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.
۲. نویسنده مسئول، گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: Mehrshad_t65@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخچه مقاله:</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۸</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۰۸</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۹</p> <p>دسترسی آنلاین: ۱۴۰۲/۱۰/۰۹</p> <p>کلیدواژه‌ها:</p> <p>حکمرانی زیست‌محیطی، حکمرانی مشارکتی، معضلات و مسیرها، مناطق روستایی، ایران.</p>	<p>برای زیست‌پذیری اکولوژیکی روستایی قانون حکمرانی محیطی مطرح شد. با اینکه این قانون از سوی شورای حکام مجمع‌عمومی جهانی محیط‌زیست به ایران نیز پیشنهاد شد، ولی به دلیل الگوی توسعه از بالا و چندمرکزی در کشور حکمرانی محیط‌زیست روستایی با معضلاتی مواجه بوده است. هدف پژوهش حاضر بررسی حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران و طراحی مدل آن می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش انجام، جزء روش‌های کیفی است. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه ساختاریافته بوده است. جامعه آماری مدیران دولتی و روستایی و کارشناسان دانشگاهی بوده است. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با اشباع نظری ۱۵ نمونه انتخاب شد. جهت تحلیل اطلاعات از گراند تئوری و روش اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) استفاده شد. نتایج نشان داد که علل کم‌توجهی حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران به خاطر تمرکز ایده‌های حکمرانی محیطی بر مناطق شهری، فقدان آگاهی از توسعه پایدار در بین رهبران محلی و عدم وجود الگوی حکمرانی زیست‌محیطی در کشور است. این علل به دلیل معضلاتی چون قوانین ناکافی در مورد حفاظت از محیط‌زیست روستایی، حکمرانی زیست‌محیطی دولت‌محور در مناطق روستایی، فقدان ضمانت‌های مدیریت محلی برای حفاظت از محیط‌زیست روستایی بوده است. رفع این معضلات وابسته به تعیین مسیرهای چندگانه‌ای چون ایجاد حکمرانی مشارکتی در حفاظت از محیط‌زیست، تقویت حس مشارکت روستاییان در حفاظت از محیط‌زیست، ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی و زیست‌محیطی و توسعه یک سیستم حکمرانی محیطی روستایی مبتنی بر قانون می‌باشد. رفع معضلات فوق و به‌کارگیری مسیرهای آورده شده می‌تواند باعث حفظ محیط‌زیست، حل مشکلات زیست‌محیطی، پایداری محیطی و توسعه پایدار روستایی شود. اصالت و نوآوری این پژوهش به خاطر ارائه دیدگاه دست‌اول در مورد حکمرانی محیط‌زیست روستایی و ارائه مسیرهایی برای غلبه بر ناپایداری محیطی در کشور است.</p>

استناد: حسنونند، امین؛ طولابی نژاد، مهرشاد (۱۴۰۲). تبیین مدل قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران: معضلات، مسیرها و پیامدها. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۳ (۴)، ۳۵-۵۳. DOI: 10.22126/GES.2023.9134.2661

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

در سالیان اخیر وقوع تغییرات آب‌وهوایی، مخاطرات و تغییر چرخه هیدرولوژیکی جهانی کمیت و کیفیت محیط‌زیست را تحت‌تأثیر قرار داده است (Mishra et al., 2021). در قرن بیست و یکم نیز رشد جمعیت به بیش از ۱۰ میلیارد نفر رسیده (Rodell & Famiglietti, 2018) و موجب توسعه شهرنشینی و تخریب اراضی روستایی شده است (طحانی یزدلی و همکاران، ۱۴۰۲). این رشد جمعیت خواسته‌ها و چالش‌هایی برای محیط‌زیست ایجاد کرده است (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۱). به طوری که امروزه این فشار بر محیط‌زیست به چالش بزرگی برای امنیت جهانی و تولید مواد غذا تبدیل شده است (Le Roux et al., 2017). علاوه بر این، رفتار زیست‌محیطی مخرب انسان نیز یکی دیگر از علل مهم تخریب محیط‌زیست روستایی و جهانی است (Ifegbesan & Rampedi, 2018). این رفتارهای نامناسب نتیجه ناآگاهی و نداشتن دانش زیست‌محیطی انسان بوده است (نوروزی و یداللهی، ۱۴۰۱). از سویی دیگر محیط‌زیست نیز دارای محدودیت‌هایی است که طی فرایند توسعه اقتصادی، تخریب محیط‌زیست به خصوص در مناطق روستایی را به همراه داشته است (Toro et al., 2009). در نتیجه این مسائل باعث شده که پایداری محیطی روستایی در معرض خطر جدی قرار بگیرد (Lee, 2017) و یکی از چالش‌های اساسی توسعه پایدار نیز حفظ محیط‌زیست است (حق ندی و همکاران، ۱۳۹۶). به همین خاطر حفاظت محیط‌زیست روستا و توسعه پایدار اهمیت روزافزون می‌یابد (انصاری‌اردلی و همکاران، ۱۳۹۹). در این خصوص سازمان ملل برای رفع چالش‌های زیست‌محیطی و دستیابی به توسعه پایدار - به خصوص روستایی - اجرای استراتژی قانون حکمرانی زیست‌محیطی و حکومت‌داری سازگار با محیط‌زیست را پیشنهاد داد (Zhang & Guo, 2023).

حکمرانی قانون زیست‌محیطی به عنوان یک ابزار حقوقی برای اولین بار در سال ۲۰۱۳ توسط برنامه محیط‌زیست سازمان ملل متحد و شورای حکام مجمع عمومی جهانی محیط‌زیست در جهت پیشبرد عدالت و حکومت‌داری و قانونی برای پایداری محیط زیستی مطرح شد (پورهاشمی و میرفخرایی، ۱۴۰۱). قانون حکمرانی زیست‌محیطی به عنوان ظرفیت پاسخگویی، مدیریت و ایجاد تغییرات در سیستم‌های مختلف (Chaffin et al., 2016) عمدتاً با الهام از نظریه مقررات و تمرکز آن بر ترتیبات نهادی دولت، ریشه در تئوری مقررات دارد (Bridge & Perreault, 2009). در این تئوری، همه بازیگران با درگیر شدن در مسائل متعدد و اغلب وابسته به هم به حل مسائل و مشکلات می‌پردازند (حاجی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶). طبق نظریه حکمرانی قانون زیست‌محیطی اگر مسائل با هماهنگی و به صورت یکپارچه مدیریت شوند مؤثرترین و متعادل‌ترین راه حل برای حل مشکلات محقق خواهند شد (Hedlund et al., 2021). این قانون شامل پنج عنصر می‌باشد. عنصر اول ظرفیت قوانین و استانداردها یا اصول قانونی، دوم کارایی، سوم پایداری، چهارم برتری و عنصر اقتدار قانونی است (Partelow et al., 2020: 214). بعد سوم که عنصر پایدار است زمینه‌ساز ارائه حکمرانی قانون زیست‌محیطی شد (Beunen & Patterson, 2019).

حکمرانی زیست‌محیطی به عنوان یک برنامه جهانی خواستار برخورداری جمعیت روستایی و شهری از سلامت محیطی و غیرمحیطی تا سال ۲۰۳۰ است (Ruan et al., 2022). مفهوم حکمرانی زیست‌محیطی تبیین و چارچوب تحلیلی آن در جهت رسیدن به شیوه‌ای از حکمرانی جامعه‌محور، نتیجه محور و بومی محور در نظر گرفته می‌شود (انصاری قوجقار، ۱۴۰۲). این قانون مدیریت ظاهر روستا باهدف بهبود شرایط زندگی ساکنان روستایی و بهبود سلامت مردم را نیز در نظر گرفته (Sun et al., 2020) و تلاش می‌کند تا از طریق برنامه‌ریزی زیست‌محیطی تغییری در جهان ایجاد کند (Van Assche et al., 2020). در حکمرانی زیست‌محیطی علاوه بر فعالیت‌های زیست‌محیطی، فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیز مطرح می‌شود. در این قانون تغییر و دستیابی به آینده‌ای مطلوب زیست‌محیطی، نیازمند تلاش و مشارکت همه بازیگران، دینفعان و مردم محلی است تا محیط خود را پایدار نگه دارند (Ebel et al., 2023). مشارکت روستاییان در نگهداری و حفاظت از منابع طبیعی (خسروی پور و همکاران، ۱۴۰۱) و فعالیت بازیگران و دینفعان سیاسی برای پایداری محیط‌زیست لازم و ضروری است (Lade et al., 2020). یکی از انواع مختلف حکمرانی محیطی، حکمرانی محیط‌زیست روستایی است.

قانون حکمرانی محیط‌زیست روستایی بخش مهمی از حکمرانی ملی و جهانی است که برای احیای روستایی (Zhang &

(Guo, 2023)، و به عنوان مجموعه بیانیه‌هایی جهت حکمرانی اکولوژیکی و زیست‌محیطی روستایی مطرح شد (Du, 2019). حکمرانی زیست‌محیطی روستایی به تصمیم‌گیری در مورد کنترل و مدیریت محیط‌زیست و منابع طبیعی روستایی می‌پردازد (Hedlund et al., 2023). این قانون خواستار فعالیت همه بازیگران سیاسی و غیرسیاسی در مدیریت محیط‌زیست روستایی به صورت یکپارچه است (Driessen et al., 2012). در واقع این قانون با درگیر کردن بازیگران محلی و غیرمحلی مختلف در مسائل سیاسی متعدد و اغلب وابسته به هم به مشکلات پیچیده زیست‌محیطی می‌پردازد (Angst, 2019). چرا که اگر مسائل زیست‌محیطی وابسته به هم مدیریت شوند، مؤثرترین و متعادل‌ترین راه‌حل برای مشکل محقق می‌شود (Bodin et al., 2020). در حکمرانی محیطی روستایی مشارکت ساکنان نقش اصلی را در اداره محیط‌زیست روستایی دارد (Leggett, 2020). مشارکت و سایر اشکال مشارکتی حکومت در رسیدگی به مشکلات زیست‌محیطی رایج است (Taylor, 2010). در قانون حکمرانی زیست‌محیطی، توسعه پایدار محیط‌زیست روستایی (Kharel, 2019) از طریق مشارکت روستائیان، بنگاه‌ها و دولت‌های محلی محقق می‌شود و عمل مشارکت یکپارچه آنها با همدیگر سبب پایداری محیط‌زیست روستاها می‌شود (Liu, 2020). این قانون ارتباط تنگاتنگی با حق سلامت کشاورزان و روستاییان دارد. در این قانون سلامتی اغلب به عنوان «وضعیت رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی» تعریف می‌شود (Wewerinke-Singh & Doebbler, 2022). قانون حکمرانی زیست‌محیطی به دنبال اهدافی مشخص در مسیر توسعه پایدار جهانی بود و با محوریت اقتصاد سبز، توسعه پایدار و حکمرانی بین‌المللی زیست‌محیطی مسائل و اهداف مشخصی را دنبال می‌نماید (تقوی و همکاران، ۱۳۹۲). از اهداف روستایی این قانون، حل همه‌جانبه مشکل حکمرانی محیط‌زیست روستایی در سطوح چندگانه مردمی، محلی و ملی و با استفاده از موضوعات حکمرانی، جهت‌گیری قانون‌گذاری و امنیت قضایی است (Zhang & Guo, 2023). حکمرانی زیست‌محیطی روستایی با ترکیب قواعد بومی، قوانین حکمرانی محیطی، تقویت و ادغام هویت روستاییان با قوانین حکمرانی ملی (Dong, 2022)، و با ایجاد حکمرانی مشارکتی در حفاظت از محیط‌زیست، تقویت حس مشارکت روستاییان و ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی و زیست‌محیطی به پایداری محیط‌زیست روستاها کمک می‌کند (Reed et al., 2018). طبق این قانون، مشارکت ساکنان در حکمرانی محیطی روستایی از منظرهای مختلف (مانند رفتارشناختی و رفتار برنامه‌ریزی شده) مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد (Ernst, 2019). باین حال، حکمرانی محیطی روستایی با یک سری مشکلات مانند کمبود نهادهای حکمرانی، تکنولوژی حکمرانی زیست‌محیطی عقب‌مانده، کمبود عناصر منابع و هزینه‌های بالای حکمرانی مواجه است (Jiang et al., 2021).

قوانین ناکافی در مورد حفاظت از محیط‌زیست روستایی، حکمرانی زیست‌محیطی دولت‌محور در مناطق روستایی، فقدان ضمانت‌های مدیریت محلی برای حفاظت از محیط‌زیست در مناطق روستایی و ایجاد حکمرانی مشارکتی در حفاظت از محیط‌زیست از دیگر مشکلات حکمرانی زیست‌محیطی روستایی است که پایداری زیست‌محیطی روستاییان با مشارکت ساکنان در اداره محیط‌زیست روستایی باید مورد بررسی قرار گیرد. در واقع شناسایی عوامل مؤثر و چالش‌های حکمرانی محیطی و رفع چالش‌ها و استفاده از عوامل می‌تواند به حفظ محیط‌زیست و منابع زیستی، توسعه پایدار محیطی و توسعه پایدار روستایی منجر شود.

در ایران هر چند در ماده ۴۴ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب سال ۱۳۴۶ به حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع و محیط‌زیست توجه شده است (تقی‌زاده انصاری، ۱۳۷۴: ۴۴). همچنین در اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر می‌دارد: در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط‌زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی روبه‌رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد (رمضانی قوام‌آبادی، ۱۳۹۲). در آموزه‌های اسلامی، عناصر طبیعت نظیر آب، خاک، درختان و گیاهان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار هستند. باین حال، آن‌چنان که باید به موضوع پایدار زیست‌محیطی روستایی و استفاده از قانون حکمرانی زیست‌محیطی در کشور مورد توجه قرار نگرفته است؛ قوانین داخلی کشور و مفروضات حکمرانی خوب زیست‌محیطی نیز معمولاً دارای رویکرد بالابه‌پایین و با محوریت شهری است و نه روستایی. همین امر محیط‌زیست روستایی کشور را به طور مداوم به چالش کشیده است. این در حالی است که حکمرانی محیط‌زیست روستایی به عنوان یک نگرش جدید برای حفاظت از روستاها به عنوان بخش مهمی از حکمرانی ملی

برای احیای روستایی در اکثر کشورهای دنیا مورد توجه قرار گرفته است.

در ایران همانند کشورهای جهان، برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست ضروری است که به قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در کشور توجه شود. لازم به ذکر است که کاربرد قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در کشور و استفاده از آن وابسته به شناخت این قانون و شناسایی معضلات و مسیرهای حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در کشور است؛ بنابراین و با توجه به اهمیت این موضوع، هدف پژوهش حاضر نیز بررسی حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران (معضلات، مسیرها، چالش‌ها و پیامدهای آن) است.

براین اساس و با توجه به آنچه بیان شد سؤالات این پژوهش به صورت زیر مطرح شد:

الف: علل تأخیر در کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران چیست؟

ب: مهم‌ترین معضلات عدم توجه به قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران کدام‌اند؟

ج: مهم‌ترین مسیرهای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در ایران کدام‌اند؟

د) مهم‌ترین پیامدهای کاربرد قانون حکمرانی محیطی روستایی در ایران کدام‌اند؟

ه) طراحی ابعاد و مولفه‌های مدل حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران چگونه است؟

مرور مطالعات تبیین‌کننده پژوهش نشان داد که مطالعات کمی در زمینه حکمرانی زیست‌محیطی در مناطق روستایی انجام که به برخی از مطالعات انجام شده در زمینه حکمرانی زیست‌محیطی اشاره شده است. فقیه حبیبی (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای به صورت مروری حکمرانی مطلوب زیست‌محیطی و توسعه پایدار را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه وی نشان داد که موضوع حکمرانی محیطی در حال حاضر به طور محکم در عرصه بین‌المللی تثبیت شده و قوانین داخلی آن، تصمیمات زیست‌محیطی مدیران را به طور مداوم به چالش می‌کشد. همچنین حکمرانی خوب زیست‌محیطی برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست ضروری است.

پورهاشمی و میرفخرایی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای به صورت مروری حکمرانی قانون زیست‌محیطی و نقش آن در توسعه پایدار را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که حکمرانی قانون در سطح حقوق بین‌الملل به ویژه موضوعات محیط‌زیست می‌تواند به عنوان یک روش وحدت‌بخش موجبات پیشرفت توسعه پایدار را در پی داشته باشد. همچنین اصول در نظر گرفته شده برای مفهوم حکمرانی قانون زیست‌محیطی می‌تواند منجر به کاهش اثرات نامطلوب کم‌شدن منازعات بر سر منابع و تسهیل نمودن اهداف نسل سوم حقوق بشر به عنوان یک راه‌حل حقوقی برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار و رسیدن به عدالت حائز اهمیت باشد. رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش با استفاده از نظریه داده‌بنیاد به طراحی مدل حکمرانی خوب در راستای توسعه پایدار با رویکرد کنش‌های نوآورانه پرداختند و به این نتیجه رسیدند که مسئولیت‌پذیری جامع‌گرا عامل شکل‌گیری حکمرانی خوب می‌گردد و در کنار آن پیوندگرایی دانشی، بسترهای نوآوری و کنش‌های نوآورانه به توسعه پایدار در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی منتج می‌گردد.

انصاری قوجقار (۱۴۰۲) چارچوب مفهومی حکمرانی به منظور کاربست مدیریت مشارکتی در حوزه ژئوپلیتیک زیست‌محیطی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه وی نشان داد که حکمرانی زیست‌محیطی جامعه‌محور، نتیجه محور و بومی محور است و شیوه‌های کاربست این نوع از مدیریت در حل مسائل حوزه ژئوپلیتیک زیست‌محیطی به بحث گذاشته می‌شود. در سایر کشورها نیز محققانی چون تیلور (۲۰۱۰) با روش مصاحبه عمقی هماهنگی اجتماعی در حاکمیت محیط‌زیست روستایی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه وی نشان داد که مشارکت روستاییان نقش اساسی در حکمرانی زیست‌محیطی روستایی دارد و مشکلات زیست‌محیطی بدون مشارکت روستاییان محقق نخواهد شد. حال اینکه کمبود مشارکت در روستاها عامل کاهش کارایی مدل حاکمیت زیست‌محیطی روستایی است (Taylor, 2010). امست (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک باینری به بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت روستاییان در حکمرانی محیطی روستایی پرداختند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که تمرکز بر عوامل فردی و خانوادگی، آگاهی ساکنان روستایی از حفاظت از محیط‌زیست روستا، هنجارهای اجتماعی روستایی، اعتماد اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی و عامل آموزش حکمرانی محیطی

عوامل مؤثر بر مشارکت روستاییان در حکمرانی محیطی روستایی هستند (Ernst, 2019). دونگ (۲۰۲۲) در پژوهشی با استفاده از مصاحبه عمیق و مشاهده مشارکتی به بررسی قوانین عامیانه تعبیه شده در حکمرانی محیطی روستایی پرداختند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که ترکیب قوانین رسمی، قواعد عامیانه در زندگی روزمره روستایی نفوذ کرده و درجه بالاتری از پذیرش حکمرانی محیطی روستا را به دنبال داشته و از این طریق به حفظ محیط‌زیست روستایی کمک کرده است (Dong, 2022). روآن و همکاران (۲۰۲۲) با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک باینری شبکه اجتماعی، احساس مسئولیت و مشارکت ساکنان در حکمرانی محیطی روستایی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که چهار بعد مسئولیت‌پذیری، اراده مسئولیت، احساس مسئولیت و رفتار مسئولیت‌پذیری بر مشارکت ساکنان در حکمرانی محیطی روستایی تأثیر بسزایی دارد. چهار بعد نیروی محرکه درون‌گرا برای مشارکت اهالی در حکمرانی محیطی روستایی هستند (Ruan et al., 2022). لیو (۲۰۲۲) در تحقیق خود بر اساس نظریه اقدام جمعی اولسون به بررسی حکمرانی محیط آب روستایی پرداختند. نتایج مطالعه وی نشان داد که حکمرانی محیط‌زیست آب روستایی به‌عنوان یک کالای عمومی نیازمند مشارکت همه روستائیان، بنگاه‌ها و دولت‌های محلی است. مشارکت عمومی و دولت محلی و افزایش آگاهی در این زمینه ضروری هستند (Liu, 2022).

ژانگ و گو (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای باتوجه‌به الگوی توسعه دولت‌های محلی و با روش مروری معضلات و مسیرهای حکمرانی محیطی روستایی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج آنها گویای آن بود که حکمرانی محیط‌زیست روستایی با معضلاتی چون فقدان استانداردهای هنجاری، نبود موضوعات حکمرانی زیست‌محیطی مواجه است. امنیت قضایی به‌منظور بهبود توسعه اکولوژیکی روستایی و تحقق کشاورزی سازگار با محیط‌زیست به‌عنوان مسیرهای حکمرانی محیطی روستایی هستند (Zhang & Guo, 2023). بررسی تفاوت این پژوهش با تحقیقات داخلی نشان داد که در داخل کشور مطالعات چندی در زمینه حکمرانی زیست‌محیطی انجام گرفته است. بااین‌حال تاکنون در داخل کشور در زمینه حکمرانی زیست‌محیطی روستایی انجام نشده است. البته در خارج کشور مطالعات زیادی در زمینه حاکمیت زیست‌محیطی روستایی انجام گرفته است که برخی مطالعات در پیشینه و منابع مقاله آورده شده است.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر، از نظر هدف در حیطه پژوهش‌های کاربردی طبقه‌بندی می‌شود، زیرا به دنبال شناسایی معضلات و مسیرهای حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران و طراحی مدل آن است و انتظار می‌رود که نتایج آنها مورداستفاده تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران قرار گیرد. همچنین این تحقیق از نظر چگونگی گردآوری داده‌های موردنیاز، جزء پژوهش‌های اکتشافی طبقه‌بندی می‌شود. روش تحقیق اکتشافی در برگزیده گردآوری، تحلیل و تفسیر داده‌های کیفی در یک مطالعه واحد و یا در مجموعه مطالعاتی است که یک پدیده اساسی را مورد مطالعه و تحقیق قرار می‌دهد. جامعه آماری شامل مدیران سطح میانی روستایی کشور، کارشناسان دانشگاهی در کشور است که برای مصاحبه‌ها و تکمیل پرسش‌نامه کیفی و باتوجه‌به هدف تحقیق انتخاب شده‌اند.

در پژوهش حاضر با استفاده از روش دلفی و باتوجه‌به هدف تحقیق ۱۵ کارشناس (مدیران روستایی، کارشناسان دانشگاهی/مدرس دانشگاه، و دانشجویان تحصیلات تکمیلی) به‌عنوان نمونه برای پژوهش حاضر انتخاب می‌شوند. در این پژوهش با استفاده از اشباع نظری و تا جایی که نتایج مصاحبه به هم شبیه شدند ادامه یافت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات به‌دست‌آمده باتوجه‌به سؤالات تحقیق و هدف پژوهش، از روش اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) و تئوری زمینه‌ای استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش اشتراوس و کوربین و هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها صورت گرفت. در این روش داده‌های کیفی به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه باز و سؤالات باز مطرح شد و همچنین مصاحبه‌ها به‌صورت دستی و با روش کدگذاری در سه مرحله آزاد، محوری و انتخابی مورد تحلیل قرار گرفت. تحلیل داده‌ها در این تحقیق با استفاده از رویکرد کدگذاری سه‌مرحله‌ای اشتراوس و کوربین (۲۰۰۸) انجام شده است. این روش برای نخستین بار توسط اشتراوس و کوربین (۱۹۶۷) بنیان نهاده شد. معمولاً پژوهشگرانی به این روش روی آوردند که موضوع مورد مطالعه آن‌ها در مطالعات قبلی مورد

غفلت قرار گرفته یا به طور سطحی به آن توجه نشد (Service, 2009). تحلیل داده‌ها در این روش، با استفاده از سیستم کدگذاری باز (شناسایی مقوله‌ها)، کدگذاری محوری (پروردن مقوله‌ها) و کدگذاری انتخابی یا گزینشی (انتخاب نهایی مقوله‌ها) انجام شد. مراحل اجرای روش اشتروس برای تئوری زمینه‌ای که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است به صورت زیر انجام گرفته است:

گام اول: استخراج داده‌های معنایی (کدگذاری باز): کدگذاری باز یک بخش از تجزیه و تحلیل بود که شامل شناسایی، نام‌گذاری، دسته‌بندی و تشریح پدیده‌های موجود میان داده‌ها شد.

گام دوم: استخراج مقوله‌ها و مضامین اصلی (کدگذاری محوری): در این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده (در مرحله کدگذاری باز) انجام شد.

گام سوم: مرحله نظریه‌پردازی (کدگذاری انتخابی): مقولات به دست آمده در فرایند ساخت نظریه زمینه‌ای، خط سیر داستانی از مجموعه شناسایی مضامین و مسیرهای حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران و طراحی مدل آن را محسوب شد.

در پژوهش حاضر به دلیل رویکرد کیفی آن، برای سنجش روایی از روایی محتوای بررسی مضامین و مسیرهای حکمرانی زیست‌محیطی استفاده شد. در این روش از مشورت و نقطه‌نظرات کارشناسان و خبرگان مرتبط در جهت بررسی کدها و برای برآوردن روایی محتوا استفاده می‌شود. در این پژوهش برای بررسی روایی از راهبرد زاویه‌بندی استفاده شد. این راهبرد روش‌های مختلفی دارد که در پژوهش حاضر از روش زاویه‌بندی پژوهشگر استفاده شده است. در این روش برای بررسی و تأیید کدهای مستخرج شد از ۳ نفر کارشناس کمک گرفته شد. بدین صورت که کدهای فرعی و اصلی استخراج شده در اختیار آنها گذاشته شد و پس از بررسی و اعمال نقطه‌نظرات آنها، همگرایی در نتایج کدها حاصل و مورد تأیید قرار گرفت.

برای محاسبه پایایی از روش بازآزمایی برای ارزیابی ثبات کدگذاری پژوهشگر استفاده شد. بازآزمون از میان مصاحبه‌های صورت گرفته چند مصاحبه به عنوان نمونه انتخاب و هر کدام از آنها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دوباره کدگذاری می‌شوند. سپس کدهای مشخص گردیده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه شده‌اند. در هر کدام از مصاحبه‌ها، کدهایی که در دو فاصله زمانی با هم مشابه هستند با عنوان «توافق» و کدهای غیرمشابه با عنوان «عدم توافق» مشخص گردیده‌اند. روش محاسبه پایایی بین کدگذاری‌های انجام گرفته توسط محقق در دو فاصله زمانی به صورت رابطه (۱) انجام می‌گیرد.

$$\text{رابطه ۱} = \frac{2 \times \text{تعداد توافقات}}{\text{تعداد کل کدها}} \times 100\% = \text{درصد پایایی بازآزمون}$$

در پژوهش فوق برای محاسبه پایایی بازآزمون، از بین مصاحبه‌های انجام گرفته، تعداد ۳ مصاحبه انتخاب و هر کدام از آنها دو بار در یک فاصله زمانی ۱۵ روزه توسط پژوهشگر کدگذاری گردیده‌اند. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول (۱) آمده است.

جدول ۱. نتایج پایایی روش پژوهش

ردیف	تاریخ مصاحبه (به روز)	کل کدها	توافقات	عدم توافقات	پایایی بازآزمون
۱	۱	۵۳	۲۴	۱۰	٪۹۰
۲	۷	۵۵	۲۲	۹	٪۸۰
۳	۱۵	۵۶	۲۵	۹	٪۸۹
	کل	۱۶۴	۷۱	۲۸	٪۸۶

نتایج حاصل از جدول (۱) نشان داده که تعداد کل کدها در دو فاصله زمانی ۱۵ روز برابر ۱۶۴، تعداد کل هماهنگی و سازگاری بین کدها در این دو زمان برابر ۷۱ کد به دست آمد. همچنین تعداد کل عدم سازگاری و توافق در این دو

زمان برابر ۲۸ به دست آمد. پایایی مصاحبه‌های انجام‌گرفته در این تحقیق با استفاده از فرمول ذکر شده، برابر ۸۶٪ به دست آمد. با توجه به اینکه این میزان پایایی بیشتر از ۶۰٪ می‌باشد قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید می‌باشد.

نتایج

بررسی یافته‌های فردی و زمینه‌ای پاسخگویان خبره نشان داد که از ۱۵ خبره مورد بررسی ۸۶٪ مرد و ۱۳٪ زن بوده‌اند. بیشترین گروه جنسی متعلق به مردان بوده است. از ۱۵ پاسخگو ۶۷٪ مجرد و ۹۳٪ متأهل بوده‌اند. از نظر گروه‌های سنی یافته‌های توصیفی نشان داد که بیشترین فراوانی گروه‌های سنی مربوط به دو گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال می‌باشد که روی هم رفته ۶۶٪ کل پاسخگویان مربوط به این گروه سنی می‌باشند. کمترین فراوانی و درصد گروه سنی نیز مربوط به گروه سنی ۲۰ تا ۲۹ سال می‌باشد (با ۱۳٪). بررسی وضعیت تحصیلات کارشناسان نشان داد که ۴۷٪ پاسخگویان که بیشترین میزان فراوانی می‌باشد که دارای مدرک دکترا می‌باشند. کمترین درصد نیز متعلق به مدرک لیسانس بوده است. واحدسازمانی محل فعالیت/ شغل پاسخگویان نیز شامل مدیران روستایی، کارشناسان دانشگاهی/ مدرس و دانشجویان تحصیلات تکمیلی بوده است. از ۱۵ پاسخگو ۲۰ درصد کمتر از ۳ سال سابقه کار داشته‌اند. ۷٪ بین ۳ تا ۷ سال سابقه کار داشته‌اند، ۳۳٪ بین ۷ تا ۱۰ سال سابقه کار داشته‌اند و ۴۰٪ نیز بالای ۱۰ سال سابقه کار داشته‌اند. بیشترین درصد سابقه شغلی مربوط به کسانی بوده که ۷ تا ۱۰ سال سابقه کار داشته‌اند (جدول ۲).

جدول ۲. ویژگی‌های فردی و زمینه‌ای پاسخگویان

	سن				وضعیت تأهل		جنسیت	
	۵۰ به بالا	۴۰ تا ۴۹ سال	۳۰ تا ۳۹ سال	۲۰ تا ۲۹ سال	مجرد	متأهل	زن	مرد
تعداد	۳	۴	۶	۲	۱	۱۴	۲	۱۳
درصد	۲۰	۲۶/۷	۴۰	۱۳	۶/۷	۹۳/۳	۱۳/۳	۸۶/۶
میزان تحصیلات پاسخگو								
	دکتر		فوق لیسانس		لیسانس			
تعداد	۷		۵		۳			
درصد	۴۷		۳۳		۲۰			
وضعیت سابقه مدیریتی								
	۱۰ سال به بالا		۷ تا ۱۰ سال		۳ تا ۷ سال		کمتر از ۳ سال	
تعداد	۶		۵		۱		۳	
درصد	۴۰		۳۳		۷		۲۰	
واحدسازمانی محل فعالیت/ شغل								
	مدیر روستایی		کارشناسان دانشگاهی/ مدرس		دانشجو تحصیلات تکمیلی			
تعداد	۳		۸		۴			
درصد	۲۰		۵۳		۲۷			

حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران

همان‌طور که در روش تحقیق توضیح داده شد برای بررسی و شناسایی علل تأخیر در کاربرد حکمرانی محیطی روستایی، شناسایی معضلات قانون‌گذاری حکمرانی محیطی روستایی در ایران، شناسایی مسیرهای چندانگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در ایران شناسایی پیامدهای کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران از روش کیفی و تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش اشتراوس و کوربین و هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها صورت گرفت. در این روش داده‌های کیفی به دست آمده از پرسش‌نامه باز و مصاحبه‌ها مورد تحلیل قرار گرفت. برای این منظور بعد از جمع‌آوری اطلاعات، اقدام به کدگذاری داده‌ها شده و جهت کدگذاری اطلاعات، از کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی استفاده شد.

براین اساس و در مرحله کدگذاری باز ابتدا با استفاده از پاسخ‌های باز، کدگذاری‌ها استخراج گردید و کدهای اولیه مشابه در یک دسته طبقه‌بندی گردیدند. طی کدگذاری باز مصاحبه‌ها به شناسایی ۵۵ مفهوم کلی منجر شد. دسته‌بندی این ۵۵ کد شناسایی شده بر اساس ویژگی‌های مشترک و خصوصیات هماهنگ آنها دسته‌بندی آنها در جدول (۳) ارائه شده است.

کدگذاری محوری که شامل فرایند ربط دهی مقوله‌ها به زیرمقوله‌ها، و پیوند دادن مقوله‌ها در سطح ویژگی‌ها و ابعاد است نشان داد که برای شناسایی علل تأخیر در کاربرد، شناسایی معضلات قانون‌گذاری، شناسایی مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی و پیامدهای کاربرد حکمرانی محیطی روستایی، در کدگذاری محوری، تلاش شد مفاهیم یافته شده در کدگذاری باز بر اساس اشتراکات و سازگاری معنایی در کنار هم قرار گیرند و دسته‌بندی جدیدی ارائه شود که مفاهیم به صورت کلی‌تر معین شده‌اند. بر اساس کدگذاری محوری بر اساس مصاحبه و کدهای اختصاص یافته ۱۵ مقوله به عنوان کدگذاری محوری شناسایی شدند.

کدگذاری انتخابی که سومین مرحله از روش مورد استفاده است نشان داد که در مرحله کدگذاری انتخابی وجوه مشترک مقوله‌های به دست آمده از مراحل قبلی شناسایی شدند و باین وجود تعداد این مقوله‌ها دسته‌بندی شدند. با تحلیل‌های انجام شده و بر اساس کدگذاری انتخابی، ۴ مضمون فراگیر تدوین شد که شامل چهار دسته ۱- علل کم‌توجهی به کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران، ۲- معضلات و چالش‌های قانون‌گذاری حکمرانی محیطی روستایی، ۳- راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی و ۴- پیامدهای توجه و کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران هستند.

براین اساس علل عدم توجه و کاربرد حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران به خاطر تمرکز ایده‌های حکمرانی محیطی کشور بر مناطق شهری، فقدان چشم‌انداز توسعه پایدار در بین رهبران مردمی/دولتی و عدم وجود الگو/مدل توسعه حکمرانی محیطی در کشور بوده است. به صورتی که عدم تعادل جدی در تخصیص منابع بین حکمرانی شهری و روستایی و تأکید حکمرانی محیطی کشور بر توسعه سریع اقتصادی و مسائل شهری، آشکار بودن گرایش حکمرانی محیطی کشور به «مرکزگرایی شهری» در قوانین زیست‌محیطی، عدم درک و تحقیق مناسب برخی از رهبران محلی/دولتی در مورد وضعیت واقعی محیط زیست روستایی، ساختار بالای به پایین حکمرانی محیطی در ایران. یعنی ساختار نواری دارد، محدودیت قدرت مالی و پرسنلی ادارات حفاظت از محیط زیست دولت‌های محلی کشور، واقعیت کمبود بودجه برای طراحی مدل توسعه حکمرانی محیطی و سنتی روستاها در ایران (حکمرانی سنتی روستاها) از دلایل عدم توجه و کاربرد حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران است. باتوجه به این تفاسیر به سؤال اول پژوهش در مورد علل تأخیر در کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران پاسخ داده شد.

بر اساس نظر کارشناسان مهم‌ترین معضلات حکمرانی محیطی روستایی کشور مختلف و متنوع هستند. معضلات کلی شامل قوانین ناکافی در مورد حفاظت از محیط زیست روستایی، حکمرانی زیست‌محیطی دولت‌محور در مناطق روستایی و فقدان ضمانت‌های مدیریت محلی برای حفاظت از محیط زیست در مناطق روستایی بوده است. عدم آگاهی عمومی در مورد قانون حفاظت از محیط زیست و حکمرانی زیست‌محیطی در بین روستاییان کشور، عدم وجود سیستم حقوقی زیست‌محیطی روستایی نسبتاً تثبیت شده در سطح قانون‌گذاری کشور، حکمرانی محیطی با محوریت دولت در مناطق روستایی (رویکردی از بالا به پایین حکمروایی)، چندمرکزی بودن سیستم‌های حکمروایی روستایی و متولیان روستایی کشور، کمبود نیروهای متخصص حکمرانی و فقدان به کارگیری فناوری‌های زیست‌محیطی نو در روستاها، فقدان انگیزه در بین روستاییان محدودیت شدید مشارکت روستاییان و کشاورزان در روند حکومت‌داری کشور (بیشتر نظاره‌گر و تماشاچی هستند) هستند. از منظر ذهنی، پرسنل محلی و مدیران محلی/روستایی آگاهی ضعیفی از حفاظت از محیط زیست دارند. مقامات محلی اهمیت حکمرانی محیطی روستایی را برای احیای روستایی و زیست‌پذیری اکولوژیکی به طور کامل بررسی و درک نکرده‌اند. باتوجه به این یافته‌ها به سؤال دوم پژوهش و در مورد شناسایی

معضلات عدم توجه به قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران پاسخ داده شد.

بر اساس کدهای شناسایی شده ایجاد حکمرانی مشارکتی در حفاظت از محیط‌زیست، تقویت حس مشارکت روستاییان در حفاظت از محیط‌زیست، ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی و زیست‌محیطی در حکمرانی محیطی روستایی و توسعه یک سیستم حکمرانی محیطی روستایی مبتنی بر قانون مسیرهای کلی و چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در کشور هستند. به صورتی که این مسیرها دارای کدهای فرعی و مسیرهای فرعی خردتری هستند. ایجاد حکمرانی مشارکتی متکی بر بازیگران مختلف (مردم، دولت، سازمان‌های مردم‌نهاد) به صورت داوطلبانه، اصول مشاوری گسترده همه ذینفعان و بازیگران در ایجاد حکمرانی مشارکتی در نظر گرفته شود، همه روستاییان و اعضای جامعه روستایی مانند کشاورزان، مدیران، مردم بومی، از منافع حکمرانی زیست‌محیطی ذی‌نفع باشند. همچنین تقویت مشارکت عمومی به عنوان ابزار مهمی برای گنجاندن قانون اساسی واقعی دولت در حفاظت از محیط‌زیست، مشارکت همه روستاییان، ناظران و قربانیان برای اداره و مدیریت مستقیم محیط‌زیست روستایی، مشارکت روستاییان در مسئولیت‌ها و مزایای حکمرانی زیست‌محیطی روستایی، ایجاد یک رابطه سالم بین توسعه انسانی و حفاظت طبیعی، هدف قراردادن منافع اقتصادی و زیست‌محیطی به صورت توأمان، برقراری تعادل بین حکمرانی زیست‌محیطی و منافع زیست‌محیطی و منافع اقتصادی از جمله این مسیرهای مهم هستند. ایجاد حکمرانی محیطی روستایی که منافع مشترک همه اعضای جامعه را در نظر بگیرد، ایجاد حکمرانی محیطی روستایی افزایش درآمد برای کشاورزان، امنیت غذایی و امنیت زمین را مورد توجه قرار دهد نیز می‌توان به کاربرد بیشتر و توسعه این مسیرها کمک نماید؛ بنابراین و باتوجه به کدهای شناسایی شده به سؤال سوم پژوهش مبنی بر شناسایی مسیرهای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در ایران پاسخ داده شد.

شناسایی علل کم‌توجهی و رفع معضلات و تعیین مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی کشور می‌تواند پیامدهایی چون حفظ محیط‌زیست و منابع زیستی، رفع چالش‌ها و مشکلات زیست‌محیطی در مناطق روستایی کشور از طریق این حکمرانی قانونی، توسعه پایداری محیطی، توسعه پایدار روستایی و در نهایت توسعه پایدار کشور را به دنبال داشته باشد. در واقع کاربرد حکمرانی زیست‌محیطی روستایی پیامدها و فواید مختلفی دارد. کاربرد و استفاده از قانون‌گذاری حکمرانی محیطی و رفع معضلات آن باعث حفظ محیط‌زیست و منابع زیستی، رفع چالش‌ها و مشکلات زیست‌محیطی در مناطق روستایی کشور از طریق این حکمرانی، حکمرانی محیطی از طریق حفظ محیط‌زیست و منابع زیستی توسعه پایداری محیطی کشور را فراهم می‌کند، پایداری محیطی و محیط‌زیست روستایی از طرق حکمرانی محیطی به توسعه پایدار روستایی منجر خواهد شد و لذا کاربرد و استفاده از قانون‌گذاری حکمرانی محیطی و رفع معضلات آن از طریق پایداری محیطی و محیط‌زیست به توسعه پایدار کشور منجر خواهد شد. براین اساس و باتوجه به کدهای شناسایی شد و یافته‌های پژوهش به سؤال چهارم پژوهش مبنی بر شناسایی مهم‌ترین پیامدهای کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران پاسخ داده شد.

بر اساس کدگذاری‌های انجام شده، همه مضامین، مقولات و مفاهیم و بر اساس مصاحبه‌های ساختاریافته و تحلیل و دسته‌بندی صورت گرفته با ۱۵ کارشناس منتخب به صورت زیر بوده است. همچنین جزئیات کامل آنها در جدول (۲) نیز ارائه شده است.

- ❖ کدگذاری باز (مفهوم کلی) منجر به شناسایی ۵۵ مفهوم کلی شد؛
- ❖ کدگذاری محوری (مقوله) منجر به شناسایی ۱۵ مقوله شد؛
- ❖ کدگذاری انتخابی (مضمون) منجر به شناسایی چهار مضمون کلی علل کم‌توجهی به کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران، معضلات و چالش‌های حکمرانی محیطی روستایی، راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی و پیامدهای توجه و کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران شد.

جدول ۳. نتایج کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی

کد شناسه‌ها	کدگذاری باز (مفهوم کلی)	کدگذاری محوری (مقوله)	کدگذاری انتخابی (مضمون)
X1, X2, X3, X4, X5	عدم تعادل جدی در تخصیص منابع بین حکمرانی شهری و روستایی و تأکید حکمرانی محیطی کشور بر توسعه سریع اقتصادی و مسائل شهری آشکار بودن گرایش حکمرانی محیطی کشور به «مرکزگرایی شهری» در قوانین زیست‌محیطی تمرکز اکثریت ایده‌ها و مقررات ملی کشور بر مناطق شهری و صنعتی (انتشار آلاینده‌ها، استانداردهای کیفیت محیطی، نظارت و مدیریت آلودگی‌ها، سروصدا، یا بهداشت محیط) تمرکز منابع دولت بر رفع مشکلات زیست‌محیطی شهری و ترویج توسعه حکمرانی زیست‌محیطی شهری توجه ناکافی دولت و قوانین و مقررات دولتی به مشکلات زیست‌محیطی روستایی	تمرکز ایده‌های حکمرانی محیطی بر مناطق شهری	
X6, X7, X8, X9, X10	عدم درک و تحقیق مناسب برخی از رهبران محلی/دولتی در مورد وضعیت واقعی محیط‌زیست روستایی نبود دیدگاه لازم سطوح دولت محلی در مورد توسعه پایدار و مدیریت محیط‌زیست روستایی ساختار بالابنه‌پایین حکمرانی محیطی در ایران. یعنی ساختار نواری دارد محدودیت قدرت مالی و پرسنلی ادارات حفاظت از محیط‌زیست دولت‌های محلی کشور فقدان مدیریت یکپارچه محیط‌زیست روستایی کشور به‌عنوان یک محدودیت کلیدی در حکمرانی محیطی روستایی	فقدان چشم‌انداز توسعه پایدار در بین رهبران مردمی/دولتی	علل کم‌توجهی به کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران
X11, X12, X13, X14	نقص مدل توسعه حکمرانی محیطی روستایی در ایران الگوی حکمرانی محیطی شهر محور در کشور و در نتیجه عدم توجه به محیط‌زیست شهری واقعیت کمبود بودجه برای طراحی مدل توسعه حکمرانی محیطی مفاهیم حکمرانی عقب‌مانده و سنتی روستاها در ایران (حکمرانی سنتی روستاها)	عدم وجود الگو/مدل توسعه حکمرانی محیطی	
X15, X16, X17, X18, X19	کمبود قوانین و مقررات بلندمدت حکمرانی زیست‌محیطی خاص مناطق روستایی در کشور عدم آگاهی عمومی در مورد قانون حفاظت از محیط‌زیست و حکمرانی زیست‌محیطی در بین روستاییان کشور عدم وجود سیستم حقوقی زیست‌محیطی روستایی نسبتاً تثبیت شده در سطح قانون‌گذاری کشور ناقص بودن قوانین و مقررات محیط‌زیست روستایی در کشور (قوانین عمدتاً شهری هستند) تضاد بین قوانین و قانون‌گذاری توسعه مناطق روستایی در کشور	قوانین ناکافی در مورد حفاظت از محیط‌زیست روستایی	معضلات و چالش‌های حکمرانی محیطی روستایی

ادامه جدول ۳.

کد شناسه‌ها	کدگذاری باز (مفهوم کلی)	کدگذاری محوری (مقوله)	کدگذاری انتخابی (مضمون)
	حکمرانی محیطی با محوریت دولت در مناطق روستایی (رویکردی از بالا به پایین حکمروایی)		
	چندمرکزی بودن سیستم‌های حکمروایی روستایی و متولیان روستایی کشور	حکمرانی	
X20, X21, X22, X23, X24, X25	کمبود نیروهای متخصص حکمرانی و فقدان به‌کارگیری فناوری‌های زیست‌محیطی نو در روستاها	زیست‌محیطی	
	فقدان انگیزه سازمان‌های زیست‌محیطی حاکم در کشور و در نتیجه عملکرد آنها غایب	دولت‌محور در مناطق روستایی	
	سازمان‌های حکمرانی زیست‌محیطی کشور شهرنشین هستند و فاقد تمرکز درونی بر مسائل زیست‌محیطی روستایی‌اند		معضلات و چالش‌های حکمرانی محیطی روستایی
	محدودیت شدید مشارکت روستاییان و کشاورزان در روند حکومت‌داری کشور (بیشتر نظاره‌گر و تماشاچی هستند)		
	از منظر ذهنی، پرسنل محلی و مدیران محلی/روستایی آگاهی ضعیفی از حفاظت از محیط‌زیست دارند	فقدان ضمانت‌های	
X26, X27, X28	مقامات محلی اهمیت حکمرانی محیطی روستایی را برای احیای روستایی و زیست‌پذیری اکولوژیکی به‌طور کامل بررسی و درک نکرده‌اند	مدیریت محلی برای حفاظت از محیط‌زیست در مناطق روستایی	
	عدم ابتکار عمل/ابتکار عمل پایین مدیران محلی در زمینه حکومت زیست‌محیطی روستایی (به دلیل عدم آگاهی)		
	ایجاد حکمرانی مشارکتی متکی بر بازیگران مختلف (مردم، دولت، سازمان‌های مردم‌نهاد) به‌صورت داوطلبانه		
	اصول مشاوره گسترده همه ذینفعان و بازیگران در ایجاد حکمرانی مشارکتی در نظر گرفته شود		
X29, X30, X31, X32, X33, X34	برای حفاظت از محیط‌زیست، مشارکت مشترک و منافع مشترک باید رعایت شود	ایجاد حکمرانی مشارکتی در حفاظت از محیط‌زیست	
	ایجاد محیط حکمرانی مشارکتی که در آن همه مسئول باشند، همه مشارکت کنند و همه از مزایای آن بهره‌مند شوند		
	حکمرانی مشارکتی برای حفاظت از محیط‌زیست در راستای تفکر جامعه روستایی و نیازهای آینده آنها باشد		
	همه روستاییان و اعضای جامعه روستایی مانند کشاورزان، مدیران، مردم بومی، از منافع حکمرانی زیست‌محیطی ذی‌نفع باشند		راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی
	تقویت مشارکت عمومی به‌عنوان ابزار مهمی برای گنجاندن قانون اساسی واقعی دولت در حفاظت از محیط‌زیست		
	مشارکت همه روستاییان، ناظران و قربانیان برای اداره و مدیریت مستقیم محیط‌زیست روستایی		
X35, X36, X37, X38, X39, X40	مشارکت روستاییان در مسئولیت‌ها و مزایای حکمرانی زیست‌محیطی روستایی	تقویت حس مشارکت روستاییان در حفاظت از محیط‌زیست	
	مشارکت و شناخت روستاییان از سیاست‌ها و حمایت‌های زیست‌محیطی دولت		
	مشارکت مشاوره‌ای روستاییان در برنامه‌ریزی پروژه‌ها		
	ایجاد فضای مشورتی در میان روستاییان و ارتقای آگاهی/توانایی آنها برای مشارکت در حکمرانی محیطی		

ادامه جدول ۳.

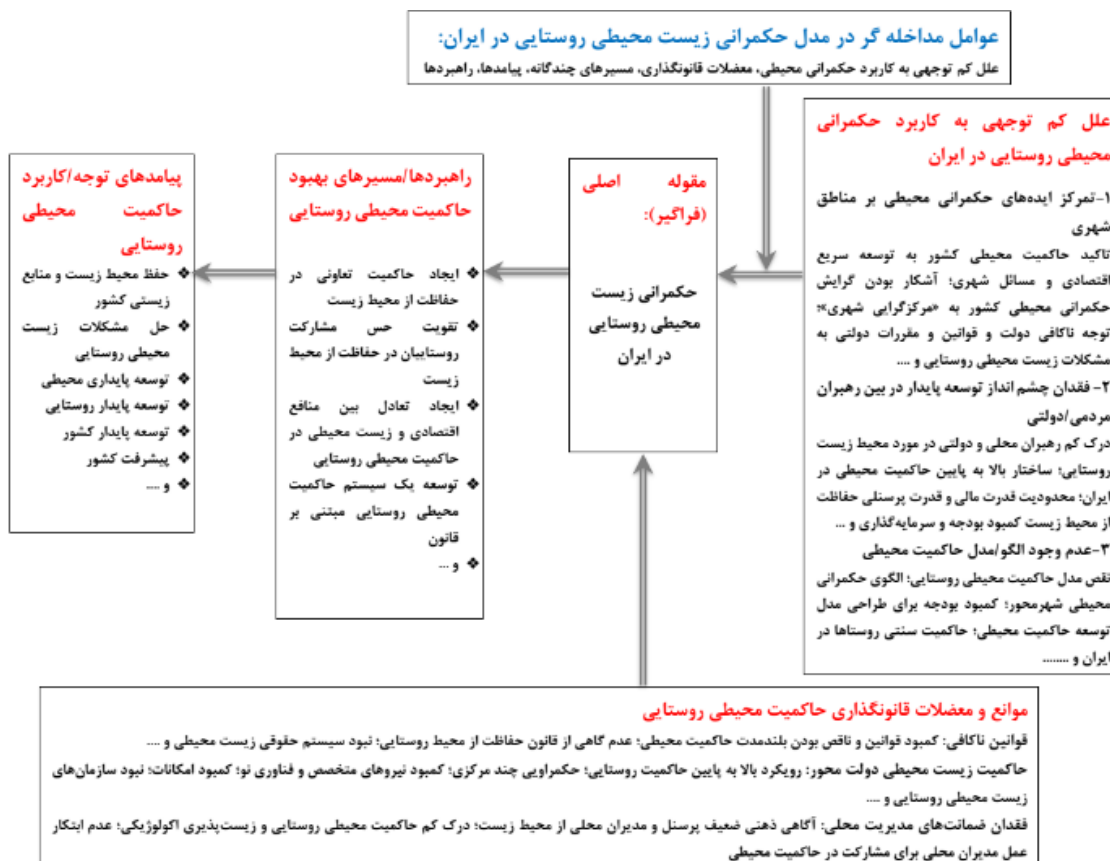
کد شناسه‌ها	کدگذاری باز (مفهوم کلی)	کدگذاری محوری (مقوله)	کدگذاری انتخابی (مضمون)
X41, X42, X43, X44, X45	ایجاد یک رابطه سالم بین توسعه انسانی و حفاظت طبیعی هدف قراردادن منافع اقتصادی و زیست‌محیطی به‌صورت توأمان برقراری تعادل بین حکمرانی زیست‌محیطی و منافع زیست‌محیطی و منافع اقتصادی	ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی و زیست‌محیطی در حکمرانی محیطی روستایی	راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی
X46, X47, X48, X49, X50	ایجاد حکمرانی محیطی روستایی که منافع مشترک همه اعضای جامعه را در نظر بگیرد. امنیت غذایی و امنیت زمین را مورد توجه قرار دهد	توسعه یک سیستم حکمرانی محیطی روستایی مبتنی بر قانون	راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی
X51, X52, X53, X54, X55	ایجاد حکمرانی محیطی روستایی که منافع مشترک همه اعضای جامعه را در نظر بگیرد. امنیت غذایی و امنیت زمین را مورد توجه قرار دهد. معرفتی و اجرایی بی‌طرفانه و عادلانه قوانین حکمرانی زیست‌محیطی برای اثربخشی بیشتر در کل جامعه تأکید بر حکمرانی قانون به‌عنوان مسیر دستیابی به حکمرانی مؤثر محیط‌زیست روستایی ارائه سیستم حقوقی زیست‌محیطی برای راهنمایی و تفسیر اهداف، جهت‌ها و وظایف حکمرانی حقوقی زیست‌محیطی تنظیم روش‌ها و قواعد رفتاری خاص حکمرانی حقوقی محیط‌زیست در مناطق روستایی در قانون‌گذاری حکمرانی محیطی در مناطق روستایی، دولت مسئولیت تقویت حکمرانی محیط‌زیست روستایی را بر عهده گیرد کاربرد و استفاده از قانون‌گذاری حکمرانی محیطی و رفع معضلات آن باعث حفظ محیط‌زیست و منابع زیستی رفع چالش‌ها و مشکلات زیست‌محیطی در مناطق روستایی کشور از طریق این حکمرانی قانون‌گذاری حکمرانی محیطی از طریق حفظ محیط‌زیست و منابع زیستی توسعه پایداری محیطی کشور را فراهم می‌کند پایداری محیطی و محیط‌زیست روستایی از طرق حکمرانی محیطی به توسعه پایدار روستایی منجر خواهد شد کاربرد و استفاده از قانون‌گذاری حکمرانی محیطی و رفع معضلات آن از طریق پایداری محیطی و محیط‌زیست به توسعه پایدار کشور منجر خواهد شد	حفظ محیط و منابع زیستی حل مشکلات زیست‌محیطی پایداری محیطی توسعه پایدار روستایی توسعه پایدار کشور	پیامدهای توجه و کاربرد حکمرانی محیطی روستایی

مدل حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران

برای تدوین مدل حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران و باتوجه به سؤالات و اهدافی که برای شناسایی علل تأخیر در کاربرد، شناسایی معضلات قانون‌گذاری، شناسایی مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی و پیامدهای کاربرد حکمرانی محیطی روستایی و طراحی مدل آن در ایران ارائه شد، اعتباریابی مدل حکمرانی زیست‌محیطی روستایی کشور مورد بررسی قرار گرفت و در قالب مدل نهایی تهیه و ترسیم شد.

براین اساس باتوجه به مباحث قبلی که ارائه شد اقدام به تلفیق این مباحث شد و مدل نهایی حکمرانی محیطی روستایی حکمرانی محیطی روستایی با استفاده از این مباحث ارائه شد. در این مدل می‌توان با به‌کارگیری و نحوه تعامل این مباحث و ویژگی‌ها مدل نهایی ارائه شده در شکل (۱) را برای پژوهش حاضر ارائه داد. در این مدل یک تصویر کلی از ویژگی‌های عام و خاص حکمرانی محیطی روستایی، علل کم‌توجهی به کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران، معضلات قانون‌گذاری حکمرانی محیطی روستایی، مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی و پیامدهای توجه و کاربرد حکمرانی

محیطی روستایی و تعامل و ارتباط آنها که نهایتاً به توسعه پایدار و پیشرفت کشور منجر می‌شود ارائه شده است. باتوجه به مفاهیم توضیح داده شده و مدل ارائه شد سؤال پنجم در زمینه چگونگی طراحی ابعاد و مولفه‌های مدل حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران پاسخ داده شد. به‌منظور استنباط این سلسله از روابط، نتایج تحقیق در اختیار ۳ تن از خبرگان قرار گرفت و با تأیید آنان مدل مفهومی تحقیق، تثبیت شد. چنان که در شرح مراحل کدگذاری گفته شد، حاصل اجرای کدگذاری باز، احصاء حدود ۵۵ «کد» بود که پس از اجرای کدگذاری محوری در قالب ۱۵ «مفهوم» دسته‌بندی شدند و با انجام کدگذاری انتخابی ۴ «مقوله» به دست آمد.

شکل ۱. مدل حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران

بحث

حکمرانی محیط‌زیست روستایی نگرش جدیدی است و به‌عنوان بخش مهمی از حکمرانی ملی برای احیای روستایی مطرح شد. به‌طوری‌که حکمرانی زیست‌محیطی برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست روستایی موردتوجه قرار گرفت. بر اساس تعاریف، حکمرانی زیست‌محیطی، به‌عنوان چشم‌اندازی برای آینده‌ای مطلوب زیست‌محیطی، همراه با ایده چگونگی رسیدن به آن است که همه بازیگران، ذینفعان و مردم محلی تلاش می‌کنند تا محیط خود را پایدار نگه دارند. در اکثر کشورهای دنیا حکمرانی قانون زیست‌محیطی به‌عنوان قانون و راهبردی برای دستیابی به اهداف نسل سوم حقوق بشر و رسیدن به اهداف توسعه پایدار روستایی به کار گرفته شده است.

قانون حکمرانی زیست‌محیطی روستایی خواستار برخورداری جوامع روستایی از سلامت محیطی است. این برنامه با تلاش و مشارکت همه بازیگران، ذینفعان و مردم محلی سعی دارد تا محیط روستایی را بر اساس رفتار برنامه‌ریزی شده و جلب مشارکت مردم محلی و تأثیرگذاری مردم محلی بر محیط‌زیست، این جوامع را پایدار نگه‌دارد و بهبود سلامت مردم روستایی را محقق کند. حکمرانی محیط‌زیست روستایی نیز باهدف دستیابی به هدف زیست‌پذیری اکولوژیکی در جامعه روستایی از سوی شورای حکام مجمع عمومی جهانی محیط‌زیست به کشورهای دنیا - از جمله به ایران - پیشنهاد و ارائه شد. ولی در

ایران آن چنان که باید برای حفاظت از محیط‌زیست کشور مورد استفاده قرار نگرفته است. هر چند برخی اصول ارائه شده این قانون در کشور، در برنامه‌های توسعه مدنظر قرار گرفته است.

در ایران، به دلیل الگوی توسعه از بالا به پایین در کشور و ساختار پیوسته شهری و روستایی در کشور و تدوین برنامه‌های زیست‌محیطی با محوریت شهری در ایران، حکمرانی محیط‌زیست روستایی با معضلات بسیاری مواجه است. مشکلاتی از قبیل عدم به‌کارگیری حکمرانی زیست‌محیطی در مناطق روستایی کشور، مشارکت ندادن روستاییان در برنامه‌ها و امور زیست‌محیطی در روستاها، توجه بیشتر برنامه‌های زیست‌محیطی و برنامه‌ای توسعه‌ای به مناطق شهری و در اولویت قرار نرفتن روستاهای کشور باعث شده که حکمرانی زیست‌محیطی در کشور نادیده گرفته شود. برای رفع این مشکلات و چالش‌ها لازم است که مسیرهای دستیابی به حکمرانی زیست‌محیطی در مناطق روستایی و تدوین الگوی حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در کشور مورد توجه قرار گیرد و روستاییان در برنامه‌ریزی و اجرای آن مشارکت داده شوند. چرا که حکمرانی زیست‌محیطی بر مردم‌محوری، بومی‌محوری و مشارکت تمام ذینفعان (دولت، نهادهای مردم‌نهاد (NGO)، مردم محلی) فرایند توسعه پایدار روستایی تأکید دارد. در پژوهش حاضر نیز با استفاده از گزند تئوری و به‌صورت کیفی سعی شده که حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در جهت توجه به این قانون در برنامه‌های توسعه روستایی معرفی شود. چرا که معرفی و استفاده از این قانون و شناسایی معضلات، مسیرها و پیامدهای آن می‌تواند زمینه‌ساز پایداری روستاهای کشور و توسعه پایدار روستایی را فراهم کند.

نتیجه‌گیری

برای رفع معضلات و مسائل زیست‌محیطی روستایی در کشور و برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست لازم و ضروری است و لازم است حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در کشور نیز مورد توجه قرار گیرد؛ بنابراین و با توجه به اهمیت این موضوع، هدف پژوهش حاضر نیز بررسی حکمرانی زیست‌محیطی روستایی در ایران (معضلات، مسیرها، چالش‌ها و پیامدهای آن) بوده است.

نتایج پژوهش به اکتشاف و شناسایی چهار عنصر و مضمون علل کم‌توجهی به کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران، معضلات و چالش‌های حکمرانی محیطی روستایی، راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی، و نهایتاً پیامدهای توجه و کاربرد حکمرانی محیطی روستایی شد که هر یک از این عناصر و مضمون‌ها در قالب مفاهیم کلی و مقولات و شاخص‌هایی قابل بررسی و ارائه هستند.

نتایج پژوهش در مورد علل کم‌توجهی به کاربرد حکمرانی محیطی روستایی در ایران منجر به شناسایی مقولاتی چون تأکید برنامه‌های زیست‌محیطی کشور بر مناطق شهری و توسعه شهرها و کم‌توجهی به روستاها، نبود الگوی زیست‌محیطی روستایی در کشور، عدم توجه مسئولین و دولت به محیط‌زیست روستایی کشور، وضعیت سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی در روستاها و عدم تخصیص سرمایه برای حفاظت از محیط‌زیست روستاها شد. نتایج تحقیق در مورد معضلات و چالش‌های حکمرانی محیطی روستایی در ایران نیز منجر به شناسایی سه چالش عمده قوانین ناکافی در مورد حفاظت از محیط‌زیست روستایی در کشور، حکمرانی زیست‌محیطی دولت‌محور در مناطق روستایی کشور و فقدان مشارکت و مدیریت محلی برای حفاظت از محیط‌زیست در مناطق روستایی در کشور شد.

هر یک از چالش‌ها و معضلات فوق از طریق چالش‌های خردتری چون کمبود قوانین و ناقص بودن حکمرانی محیطی؛ عدم گاهی از قانون حفاظت از محیط روستایی در کشور، رویکرد بالا به پایین برنامه‌های توسعه روستایی در کشور، حکمروایی چندمرکزی در کشور و موازی‌کاری سازمان‌های مختلف مرتبط با توسعه روستایی، کمبود امکانات در روستاها، نیروهای متخصص و فناوری نو در روستاهای کشور، نبود نهادهای مردم‌نهاد و سازمان‌های زیست‌محیطی روستایی در کشور، عدم آگاهی ذهنی و ضعیف پرسنل و مدیران محلی (شوراهای روستایی و دهیارها) از محیط‌زیست روستایی کشور و عدم ابتکار عمل مدیران محلی برای مشارکت در حکمرانی محیطی روستایی در کشور به وجود آمده‌اند که لازم است برای حفظ محیط‌زیست روستایی و توسعه روستایی پایدار کشور این معضلات و چالش‌ها مرتفع شوند.

نتایج مدل و الگوی ارائه شده پژوهش نیز نشان داد که این مدل دارای یک ورودی است که شامل تبیین و توجه به حکمرانی زیست‌محیطی روستایی، تمرکز به الگوی حکمرانی زیست‌محیطی روستایی است که این مدل با عملکردهایی چون ایجاد مشارکت محلی، بوم‌محوری و مردم‌محوری می‌تواند پیامدهایی چون حفاظت از منابع طبیعی چون آب‌وخاک و جنگل و مراتع، حل مشکلات زیست‌محیطی روستایی در کشور و در نهایت توسعه پایدار روستایی را در پی داشته باشد. لازم به ذکر است که برای حفظ محیط و منابع زیستی و حل مشکلات زیست‌محیطی به‌خصوص در جوامع روستایی، پایداری محیطی و توسعه پایدار روستایی و نهایتاً برای دستیابی به توسعه پایدار کشور نیازمند تدوین و شناسایی راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در کشور است همان‌طور که در این پژوهش نیز این مسئله مورد بررسی قرار گرفت. نتایج راهبردها و مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در کشور نشان داد که مسیرهای مختلفی برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی و دستیابی به توسعه پایدار کشور وجود دارد که از بین مسیرهای مختلف، چهار راهبرد و مسیر ایجاد حکمرانی مشارکتی در حفاظت از محیط‌زیست روستایی کشور، تقویت حس مشارکت روستاییان کشور در حفاظت از محیط‌زیست، ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی و زیست‌محیطی در کشور و توسعه یک سیستم حکمرانی محیطی روستایی مبتنی بر قانون در کشور مهم‌ترین مسیرهای چندگانه برای بهبود حکمرانی محیطی روستایی در ایران هستند که در برنامه‌های توسعه زیستی محیطی کشور لازم است مورد توجه قرار گیرند. همچنین برای دستیابی به زیست‌پذیری اکولوژیکی روستایی، در ایران لازم است قانون حکمرانی محیطی مطرح شود و الگو و مدل حکمرانی محیط‌زیست روستایی در کشور ارائه شود. همان‌طور که در پژوهش حاضر نیز این امر صورت مورد بررسی قرار گرفته است. چرا که توجه به این قانون و تدوین برنامه‌های حکمرانی زیست‌محیطی در روستاها می‌تواند پیامدهای مختلفی چون حفظ محیط و منابع زیستی در روستاها، حل مشکلات زیست‌محیطی روستایی، کاهش پایداری محیطی و در نتیجه توسعه پایدار روستایی را به ارمغان آورد.

مقایسه نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش با مطالعات پیشین حاکی است که یافته‌های این پژوهش در زمینه معضلات و چالش‌های حکمرانی زیست‌محیطی روستایی با نتایج مطالعه انصاری قوجقار (۱۴۰۲)، تیلور (۲۰۱۰)، روآن و همکاران (۲۰۲۲) و ژانگ و گو (۲۰۲۳) همسو بوده و نتایج این تحقیقات را تأیید می‌نماید. نتایج پژوهش در زمینه تعیین مسیرها و راهبردهای افزایش کارایی حاکمیت زیست‌محیطی روستایی با نتایج مطالعه امست (۲۰۱۹)، دونگ (۲۰۲۲)، روآن و همکاران (۲۰۲۲)، لیو (۲۰۲۲) و ژانگ و گو (۲۰۲۳) همسو بوده و نتایج این تحقیقات را تأیید می‌نمایند. نهایتاً نتایج تحقیق در زمینه پیامدهای کاربرد حاکمیت زیست‌محیطی با نتایج مطالعه فقیه حبیبی (۱۳۹۹)، پورهایمی و میرفخرایی (۱۴۰۱)، رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱)، انصاری قوجقار (۱۴۰۲)، روآن و همکاران (۲۰۲۲) و ژانگ و گو (۲۰۲۳) همسو بوده و نتایج این تحقیقات را تأیید می‌نمایند.

سپاسگزاری

از تمامی کارشناسان که با صبر و شکیبایی در مصاحبه‌ها مشارکت نموده و همکاری لازم را با نویسندگان داشته‌اند تقدیر و تشکر می‌نماییم. همچنین پیشاپیش کمال تشکر و قدردانی را از ارزیابان و داوران مقاله داریم. این پژوهش حامی مالی نداشته و حاصل پژوهش آزاد نویسندگان است.

منابع

- انصاری اردلی، علیرضا؛ محمد رضایی، رسول؛ یادآور، حسین (۱۳۹۹). تبیین مدل توسعه پایداری زیست‌محیطی روستایی: نواحی روستایی استان چهارمحال و بختیاری. *نشریه محیط‌زیست طبیعی*، ۷۳(۳)، ۴۴۳-۴۵۶. doi: 10.22059/jne.2020.298341
- 1926
- انصاری قوجقار، محمد (۱۴۰۲). ارائه چارچوب تحلیلی از مفهوم حکمرانی به‌منظور کاربست مدیریت مشارکتی در حوزه ژئوپلیتیک زیست‌محیطی. *تحقیقات آب‌وخاک ایران*، ۵۴(۲)، ۳۶۹-۳۸۸. doi: 10.22059/ijswr.2023.355659.669455
- پورهایمی، سید عباس؛ میرفخرایی، سید بهراد (۱۴۰۱). حکمرانی قانون زیست‌محیطی و نقش آن در اهداف توسعه پایدار؛ با تأکید بر اعلامیه اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت در زمینه حکمرانی قانون زیست‌محیطی. *انسان و محیط زیست*، ۲۰(۲)، ۲۵-۳۸.

doi: 20.1001.1.15625532.1401.20.2.3.4

تقوی، لعبت؛ دبیری، فرهاد؛ طیبی، سبحان (۱۳۹۲). عدالت و حکمرانی راهبردهای اساسی نیل به پایداری محیط زیست (نگاه حقوقی ریو+۲۰ به توسعه پایدار). انسان و محیط زیست، ۱۱(۱)، ۴۹-۵۸. https://he.rbiau.ac.ir/article_3262.html?lang=fa.

تقی‌زاده انصاری، مصطفی (۱۳۷۴). حقوق محیط‌زیست در ایران، تهران: انتشارات سمت، چاپ اول.
حاجی‌زاده، محمود؛ نژندی منش، هیبت‌اله؛ زارعی، محمدحسین (۱۳۹۶). جایگاه حکمرانی قانون در حقوق بین‌المللی، پژوهش حقوق عمومی، ۱۸(۵۴)، ۱۷۱-۱۹۶. doi: 10.22054/qjpl.2017.7431

حق‌ندری، فاطمه؛ میرزایی، روح‌اله؛ افضل‌ی، افسانه (۱۳۹۶). ارزیابی آسیب‌پذیری محیط زیستی استان لرستان با استفاده از تحلیل تصمیم‌گیری چندمعیاره. جغرافیا و پایداری محیط، ۷(۴)، ۱۹-۳۴. https://ges.razi.ac.ir/article_868.html
خسروی پور، بهمن؛ خادمی، زینب؛ سلیمانی هارونی، خدیجه (۱۴۰۱). بررسی عوامل موثر بر مشارکت روستاییان در حفاظت از محیط زیست (مورد مطالعه: روستاهای دهستان قلعه‌تل شهرستان باغملک). علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۲۴(۸)، ۳۵-۴۴. doi: 10.30495/JEST.2022.55094.5149

رضایی لری، غزل؛ سلاجقه، سنجر؛ مداحیان، شیوا؛ نیک پور، امین (۱۴۰۱). طراحی مدل حکمرانی خوب در صنعت و معدن در راستای توسعه پایدار با رویکرد کنش‌های نوآورانه. مدیریت نوآوری در سازمان‌های دفاعی، ۵(۱)، ۳۵-۵۸. doi: 10.22034/qjimdo. 2021.310857.1454

رضائی قوام‌آبادی، محمدحسین (۱۳۹۲). حفاظت از محیط زیست در حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۶۳، ۹۳-۱۴۰. https://jlvviews.js.ac.ir/article_703419.html?lang=en

طحانی یزدلی، مصطفی؛ روستا، ایمان؛ عبدالعظیمی، هادی (۱۴۰۲). تحلیل رابطه تغییرات زمانی دمای سطح زمین با الگوی فضایی تغییرات کاربری اراضی در راستای پایداری محیطی (مطالعه موردی: شهر کاشان). جغرافیا و پایداری محیط، ۱۳(۱)، ۱-۲۰. doi: 10.22126/ges.2022.8014.2551

طولابی‌نژاد، مهرشاد؛ آزادپور، محمد؛ دولت‌شاهی، زینب (۱۴۰۱). ارزیابی شیوه‌های مدیریت آب کشاورزی در حوضه کوهستانی رودخانه کشکان. جغرافیا و مخاطرات محیطی، ۱۱(۳)، ۱۶۳-۱۸۷. doi: 10.22067/geoh.2022.72926.1118

فقیه حبیبی، علی (۱۳۹۹). حکمرانی مطلوب زیست‌محیطی و توسعه پایدار، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، ۱۰(۳)، ۲۹۷-۳۱۳. <http://priw.ir/article-1-1682-fa.html>

نوروزی، اصغر؛ یداللهی، فریده (۱۴۰۱). سنجش میزان آگاهی و دانش زیست‌محیطی جوامع روستایی (مورد مطالعه: ناحیه روستایی جغاخور). برنامه‌ریزی فضایی، ۱۲(۱)، ۳۳-۵۰. doi: 10.22108/sppl.2022.132204.1635

References

- Angst, M. (2019). Networks of Swiss water governance issues. Studying fit between media attention and organizational activity. *Society & Natural Resources*, 32(12), 1416-1432. doi: 10.1080/08941920.2018. 1535102
- Ansari Ghojghar, M. (2023). Presenting an analytical framework of the concept of metaverse governance in order to apply participatory management in the field of environmental geopolitics. *Iranian Journal of Soil and Water Research*, 54(2), 369-388. doi: 10.22059/ijswr.2023.355659.669455 (In Persian).
- Ansariardali, A., mohammadrezaei, R., & Yadavar, H. (2020). Explaining Rural Environmental Sustainability Development Model: Rural Areas of Chahar Mahal & Bakhtiari Province. *Journal of Natural Environment*, 73(3), 443-456. doi: 10.22059/jne.2020.298341. 1926 (In Persian).
- Beunen, R., & Patterson, J. J. (2019). Analysing institutional change in environmental governance: Exploring the concept of 'institutional work'. *Journal of Environmental Planning and Management*, 62(1), 12-29. doi: 10.1080/09640568.2016.1257423
- Bodin, Ö., García, M. M., & Robins, G. (2020). Reconciling conflict and cooperation in environmental governance: a social network perspective. *Annu Rev Environ Resour*, 45(1), 1-25. doi: 10.1146/annurev-environ-011020-064352
- Bridge, G., & Perreault, T. (2009). Environmental governance. *A companion to environmental geography*, 3(1), 475-497. doi: 10.1002/9781444305722.ch28
- Chaffin, B. C., Garmestani, A. S., Gunderson, L. H., Benson, M. H., Angeler, D. G., Arnold, C. A., Cosens, C., Craig, R., Ruhl, J. B., & Allen, C. R. (2016). Transformative environmental

- governance. *Annual Review of Environment and Resources*, 41, 399-423. doi: 10.1146/annurev-environ-110615-085817
- Dong, Y. M. (2022). Practice of folk rules embedded in rural environmental governance: Taking Qiaotou village in North China as an example. *Hubei Agricultural Sciences*, 61(7), 209. <http://www.hbnykx.cn/CN/10.14088/j.cnki.issn0439-8114.2022.07.039>
- Driessen, P. P., Dieperink, C., Van Laerhoven, F., Runhaar, H. A., & Vermeulen, W. J. (2012). Towards a conceptual framework for the study of shifts in modes of environmental governance—experiences from the Netherlands. *Environmental policy and governance*, 22(3), 143-160. doi: 10.1002/eet.1580
- Du, Y. (2019). The change of China's rural environmental governance from 1949 to 2019: Basic history, transformation logic and future trend. *Journal of South China Agricultural University*, 36, 82-89. doi: 10.3390/2Fijerph20021446
- Ebel, S. A., Burnham, M., & Reynolds, J. (2023). Examining the conditions that activate linking social capital to transition environmental governance: empirical insights from Chile's coast. *Regional Environmental Change*, 23(1), 6. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10113-022-01992-2>
- Ernst, A. (2019). Review of factors influencing social learning within participatory environmental governance. *Ecology and Society*, 24(1), 12- 23. <https://www.jstor.org/stable/26796921>
- Haghnadri, F., Mirzaei, R., & Afzali, A. (2018). Environmental Vulnerability Assessment of Lorestan Province Using Multi Criteria Decision Analysis. *Geography and Environmental Sustainability*, 7(4), 19-34. https://ges.razi.ac.ir/article_868.html?lang=fa (In Persian).
- Hajizadeh, M. Nazhandi Manesh, H., & Zarei, M. M. (2017). The Statute of Rule of Law in International Law. *Public Law Research*, 18(54), 171-196. doi: 10.22054/qjpl.2017.7431 (In Persian).
- Hedlund, J., Nohrstedt, D., Morrison, T., Moore, M. L., & Bodin, Ö. (2023). Challenges for environmental governance: policy issue interdependencies might not lead to collaboration. *Sustainability Science*, 18(1), 219- 234. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11625-022-01145-8>
- Hedlund, J., Bodin, Ö., & Nohrstedt, D. (2021). Assessing policy issue interdependencies in environmental governance. *International Journal of the Commons*, 15(1), 82-99. <https://www.jstor.org/stable/48656868>
- Ifegbesan, A. P. Rampedi, I. T. (2018). Understanding the role of socio demographic and geographical location on pro-environmental behavior in Nigeria, *Applied Environmental Education and Communication*, 4 (14), 1- 17. doi: 10.1080/1533015X.2017.1419102
- Jiang, W., Yan, T., & Chen, B. (2021). Impact of media channels and social interactions on the adoption of straw return by Chinese farmers. *Science of the Total Environment*, 756, 144-158. doi: 10.1016/j.scitotenv.2020.144078
- Kharel, S. (2019). Local governance and rural development practices in Nepal. *Nuta Journal*, 6(1-2), 84-94. <https://www.nepjol.info/index.php/nutaj/article/download/23233/19728/72133>
- Khosravipour, B., Khademi, Z., & Soleimani Harooni, K. (2022). Factors Affecting the Participation of Villagers in Environmental Protection (Case Study: Villages of Qaleh-e-Tel Rural District of Baghmalek County). *Journal of Environmental Science and Technology*, 24(8), 35-44. doi: 10.30495/jest.2022.55094.5149 (In Persian).
- Lade, S. J., Steffen, W., De Vries, W., Carpenter, S. R., Donges, J. F., Gerten, D., & Rockström, J. (2020). Human impacts on planetary boundaries amplified by Earth system interactions. *Nature sustainability*, 3(2), 119-128. <https://www.nature.com/articles/s41893-019-0454-4>
- Le Roux, B., van der Laan, M., Vahrmeijer, T., Bristow, K. L., & Annandale, J. G. (2017). Establishing and testing a catchment water footprint framework to inform sustainable irrigation water use for an aquifer under stress. *Science of the Total Environment*, 599, 1119-1129. doi: 10.1016/j.scitotenv.2017.04.170
- Lee, Y. B. (2017). Exploring the Relationship between E-Government Development and Environmental Sustainability: A Study of Small Island Developing States, *Sustainability*,

- 9(5), 1- 16. doi: 10.3390/su9050732
- Leggett, A. (2020). Bringing green food to the Chinese table: How civil society actors are changing consumer culture in China. *Journal of Consumer Culture*, 20(1), 83-101. doi: 10.1177/1469540517729009
- Liu, Y. N. (2020). Research on rural water environment governance: Based on Olson's collective action theory. *Hubei Agricultural Sciences*, 59(11), 186. doi: 10.1016/j.jrurstud.2020.02.008
- Mishra, Y., Babel, M. S., Nakamura, T., & Mishra, B. (2021). Impacts of Climate Change on Irrigation Water Management in the Babai River Basin, Nepal. *Hydrology*, 8(2), 85- 103. doi: 10.3390/hydrology8020085
- Norouzi, A., & Yadollahi, F. (2022). Evaluating Environmental Awareness and Knowledge of Rural Communities (Case Study: Choghakhor Rural Area). *Spatial Planning*, 12(1), 33-50. doi: 10.22108/sppl.2022.132204.1635 (In Persian).
- Partelow, S., Schlüter, A., Armitage, D., Bavinck, M., Carlisle, K., Gruby, R. L., & Van Assche, K. (2020). *Environmental governance theories: a review and application to coastal systems*. doi: 10.5751/ES-12067-250419
- Poorhashemi, S. A., & Mirfakhraei, S. B. (2022). Environmental Rule of Law" and its role in the Sustainable Development Goals, Emphasizing on the International Union for Conservation of Nature on the World Declaration on the Environmental. *Human & Environment*, 20(2), 25-38. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.15625532.1401.20.2.3.4> (In Persian).
- Ramezani Ghavamabadi, M. H. (2023). The preservation of the environment in Iran's constitution. *The Quarterly Journal of Judicial Law Views*, 18(63), 93-140. https://jlvIEWS.ujSas.ac.ir/article_703419.html?lang=en (In Persian).
- Reed, M. S., Vella, S., Challies, E., De Vente, J., Frewer, L., Hohenwallner-Ries, D., & van Delden, H. (2018). A theory of participation: what makes stakeholder and public engagement in environmental management work?. *Restoration ecology*, 26(3), 7-17. doi: 10.1111/rec.12541
- Rezaei Lori, G., Salsjeghe, S., Maddahiyan, S., & Nikpour, A. (2022). Designing the Model of Good Governance in Industry and Mining in the Direction of Sustainable Development with the Approach of Innovative Actions. *Innovation Management in Defensive Organizations*, 5(1), 35-58. doi: 10.22034/qjimdo.2021.310857.1454 (In Persian).
- Rodell, M., Famiglietti, J. S., Wiese, D. N., Reager, J. T., Beaudoin, H. K., Landerer, F. W., & Lo, M. H. (2018). Emerging trends in global freshwater availability. *Nature*, 557(7707), 651-659. <https://www.nature.com/articles/s41586-018-0123-1>
- Ruan, H., Chen, J., Wang, C., Xu, W., & Tang, J. (2022). Social network, sense of responsibility, and resident participation in China's rural environmental governance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(11), 63-71. doi: 10.3390/ijerph19116371
- Service, R. W. (2009). Book Review: Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. Thousand Oaks, CA: Sage. *Organizational Research Methods*, 12(3), 614-617. doi: 10.1177/1094428108324514
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques*. publisher: Sage Publications, Inc. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=18c7cfe7a46c7771b60dc384b1b4e350f65b13e2>
- Sun, Q., Fand, K., & Liu, T. (2020). Impact of social norms and public supervision on the willingness and behavior of farming households to participate in rural living environment improvement: Empirical analysis based on generalized continuous ratio model, *Resources Science*, 42, 2354-2369. doi: 10.18402/resci.2020.12.08
- Taghavi, L., Dabiri, F., & Tayebi, S. (2013). Justice and governance principal ways to achieve the sustainability of environment (legal view of Rio+20 to sustainable development). *Human & Environment*, 11(1), 49-58. https://he.srbiau.ac.ir/article_3262.html?lang=fa (In Persian).
- Tahani Yazdli, M., Rousta, I., & Abdolazimi, H. (2023). Analyzing the Relationship between Temporal and Spatial Changes in Daily Surface Temperature and the Spatial Pattern of Land Cover Changes in the Direction of Environmental Sustainability (Case Study: Kashan city_ Iran). *Geography and Environmental Sustainability*, 13(1), 1-20.. doi: 10.22126/ges.2022.

- 8014.2551 (In Persian)
- Taylor, B. M. (2010). Between argument and coercion: social coordination in rural environmental governance. *Journal of Rural Studies*, 26(4), 383-393. doi: 10.1016/j.jrurstud.2010.05.002
- Toro, J., Requena, I., and Zamorana, M. (2009). Environmental impact assessment in Colombia: Critical analysis and proposals for improvement, *Environmental Impact Assessment Review*, 30 (4), 79- 86. doi: 10.1016/j.eiar.2009.09.001
- Toulabinejad, M., Azadpour, M., & Dolatshahi, Z. (2022). The Evaluation of Agricultural Water Management Status in the Mountainous Basin of the Kashkan River. *Journal of Geography and Environmental Hazards*, 11 (3), 163-187. doi: 10.22067/geoeh.2022.72926.1118 (In Persian).
- Van Assche, K., Beunen, R., Gruezmacher, M., & Duineveld, M. (2020). Rethinking strategy in environmental governance. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 22 (5), 695-708. doi: 10.1080/1523908X.2020.1768834
- Wewerinke-Singh, M., & Doebbler, C. (2022). Protecting Human Health from Climate Change: Legal Obligations and Avenues of Redress under International Law. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19 (9), 53-63. doi: 10.3390/ijerph19095386
- Zhang, Y., & Guo, X. (2023). The Dilemma and Path of Rural Environmental Governance in China: From the Perspective of a Community with a Shared Future. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20 (2), 14- 32. doi: 10.3390/ijerph20021446.

